

Αστυνομία και κατασκοπεία κατά την επανάσταση του 1821

[Αφιέρωμα / 1821-2021: Ανάσταση του Γένους](#)

[Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού](#)

Αμέσως μετά την κήρυξη του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, ανέκυψε, ως πρωταρχική ανάγκη, η διατήρηση της έννομης τάξης και ασφάλειας. Το Μάιο του 1821, η νεοσύστατη Πελοποννησιακή Γερουσία ανέθεσε στους τοπικούς εφόρους αστυνομικά καθήκοντα και τους παραχώρησε το δικαίωμα της εκδίκασης τυχόν ποινικών παραβάσεων και μικροδιαφορών αστικού χαρακτήρα, όπως θα λέγαμε σήμερα.

Στις αρμοδιότητες της Αστυνομίας ανήκει και η αντιμετώπιση της κατασκοπείας. Μέχρι τώρα γνωρίζουμε ότι, για πρώτη φορά, ο όρος «κατάσκοπος» αναφέρεται σε έγγραφο της Γενικής Αστυνομίας Ερμιόνης, χρονολογούμενων από τα τέλη Οκτωβρίου 1822. Πρόκειται για μία ανακοίνωση σειράς μέτρων για την αντιμετώπιση της κατασκοπείας. Το βέβαιον είναι πως, παράλληλα με τις μάχες και τις τιτάνιες προσπάθειες οργάνωσης του μικρού νεοσύστατου Ελληνικού κράτους, διεξαγόταν ένας υπόγειος πόλεμος κατασκοπείας και συγκέντρωσης

πληροφοριών εκατέρωθεν. Από τα στοιχεία αποδεικνύεται πώς ο Ιμπραήμ δεν είχε οργανώσει μόνον το στρατό του σύμφωνα με τα πιο εξελιγμένα Ευρωπαϊκά πρότυπα αλλά, κατά τον ίδιο τρόπο, είχε οργανώσει και ένα ευρύ δίκτυο μόνιμων και περιστασιακών πληροφοριοδοτών, μέσα στους οποίους περιλαμβάνονταν και επιφανείς Έλληνες έμποροι.

Οι περιπτώσεις εμπόρων υπόπτων κατασκοπείας αναφέρονται σε συνεργάτες των εγκατεστημένων στην Αίγυπτο εμπόρων αδελφών Τσοίτσα, οι οποίοι παρουσιάζονται ως δημιουργοί ενός κατασκοπευτικού δικτύου για λογαριασμό του Μεχμέτ Αλή. Στο αρχείο του Υπουργείου της Αστυνομίας συναντάμε περιπτώσεις, όπου έμποροι προερχόμενοι από την Αλεξάνδρεια, οδηγούνταν στην Γενική Αστυνομία Ναυπλίου ως ύποπτοι κατασκοπείας. Όταν διαπιστωνόταν το αντίθετο, αφήνονταν ελεύθεροι, αφού πρώτα έδιναν ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τις κινήσεις της Τουρκοαιγυπτιακής πλευράς.

Στην Ερμιόνη, τον Νοέμβριο του 1822, γίνονται έρευνες για τον εντοπισμό κατασκόπων. Κάποιοι αφήνονται ελεύθεροι, ένας μόνον κρίνεται ένοχος και του επιβάλλεται ποινή δημοσίου ραβδισμού με 50 χτυπήματα, ενώ ένας άλλος δίνει εγγύηση ότι «θα δουλεύσει την πατρίδα».

Η διαπίστωση περιτομής του κάθε συλλαμβανομένου ή αυτομόλου στρατιώτη, τον καθιστούσε ύποπτο κατασκοπείας. Στο αρχείο δεν βρέθηκε κανένα έγγραφο που να

επιβεβαιώνει μία τέτοια υποψία. Όλοι οι εξισλαμισμένοι ανέφεραν ότι υποβλήθηκαν σε περιτομή με τη βία. Κατά την είσοδο του Ομέρ Βρυώνη στην Αθήνα, αιχμαλωτίστηκαν επτά νέοι και μπήκαν στη δοκιμασία της πικρής σκλαβιάς. Ανάμεσά τους ήταν και ένας 15χρονος. Υποβλήθηκε μαζί τους σε περιτομή, πήρε Τουρκικό όνομα, πουλήθηκε σε έναν Μπεή, τον ακολούθησε σε διάφορες εκστρατείες, μεγάλωνε σε ένα χώρο διαμόρφωσης ομαδικής συνείδησης. Δεν απεμπόλησε όμως την Ελληνική καταγωγή του. Τρία χρόνια μετά την αιχμαλωσία του, δραπέτευσε από το Τουρκικό στρατόπεδο των Σαλώνων και πέρασε στο Ελληνικό, δίνοντας πληροφορίες για τις κινήσεις των εχθρών στην περιοχή και θερμές διαβεβαιώσεις για τη διατήρηση, στα χρόνια της σκλαβιάς του, της εθνικής και θρησκευτικής του συνείδησης.

Το Υπουργείο Αστυνομίας απασχόλησαν και περιπτώσεις ξένων στρατιωτικών υπόπτων κατασκοπείας. Τον Μάρτιο του 1824, ο έπαρχος Ναυπλίου ανέφερε στο Υπουργείο Αστυνομίας ότι ο κυβερνήτης μιας Γαλλικής φρεγάτας που ναυλοχούσε σε στο λιμάνι του «κατασκοπεύει παντοιοτρόπως τα της Διοικήσεως». Ακόμη, τον κατηγορούσε ότι ο κυβερνήτης της είχε οικονομικές συναλλαγές με τους έγκλειστους Τούρκους αξιωματούχους στο φρούριο της πόλης. Στις 30 Ιουνίου 1824 το Υπουργείο Αστυνομίας ανέφερε στο Εκτελεστικό Σώμα ότι από το πλήρωμα Αγγλικού πολεμικού πλοίου πληροφορήθηκε ότι οι Γάλλοι αξιωματικοί που είχαν επισκεφθεί την προηγούμενη μέρα το φρούριο του Ναυπλίου, εκτελούσαν κατασκοπευτική αποστολή για λογαριασμό των Τούρκων, που ενδιαφέρονταν να πληροφορηθούν σε ποια κατάσταση βρίσκονται οι εγκαταστάσεις του. Ο Παπαφλέσσας που υπογράφει το σχετικό έγγραφο, πρότεινε να μην τους επιτραπεί η επίσκεψη σε άλλα κανονιοστάσια.

Πληροφορίες για τις κινήσεις των Τούρκων έδιναν και Έλληνες ταξιδιώτες, προερχόμενοι από μακρινές περιοχές, που υποβάλλονταν σε εξέταση, θεωρούμενοι καταρχήν ως ύποπτοι κατασκοπείας.

Η κατασκοπεία έπαιξε ρόλο και στον θαλάσσιο αγώνα. Στις 22 Φεβρουαρίου 1825, ο έπαρχος Τήνου πληροφορούσε το Υπουργείο Αστυνομίας ότι, σύμφωνα με εκμυστήρευση του γιατρού του Καπετάν Πασά, ο νέος Σουλτάνος επεδίωκε να υποτάξει τη Σάμο με το χρήμα. Για τον σκοπό αυτόν επιστράτευσε δύο σημαντικούς, όπως χαρακτηρίζονται, Έλληνες της Πόλης, να δημιουργήσουν στη Σάμο ένα μεγάλο οινοποιείο. Με αντικειμενικό στόχο «να ενεργήσουν, αν δυνηθούν, να καταπείσουν διά του χρυσίου μέρους των κατοίκων της να προσκυνήσουν ή να ανάψουν διχόνοιες με αυτούς, διά να εύρη καιρόν ο εχθρός να

κάνει τον σκοπόν του».

Οργανωμένο Ελληνικό δίκτυο αντικατασκοπίας δεν φαίνεται να δημιουργήθηκε. Έχουμε όμως έγγραφο της 22ας Ιουλίου 1824, κατά το οποίο το Υπουργείο Αστυνομίας ζήτησε από το Εκτελεστικό Σώμα να εξοικονομηθεί ένα χρηματικό ποσό «δια να πληρώνει υποληπτικούς τινάς ανθρώπους οίτινες να παρευρίσκονται στους καφενέδες και ξενοδοχεία προς εξακρίβωση των κατασκόπων και άλλων τινών κακόβουλων εχθρών του Ελληνικού γένους, οιτινες είναι ενδεχόμενο να διατρίβωσιν εις ταύτην την πόλιν».

Ο τρόπος χειρισμού υποθέσεων κατασκοπείας αφηνόταν στην κρίση των εντεταλμένων οργάνων της Διοίκησης. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, ήταν επόμενο να σημειώνονται υπερβάσεις και καταχρήσεις. Το Νοέμβριο του 1823, ένας από τους επιφανείς Φαναριώτες που είχαν κατέβει τότε στην επαναστατική Ελλάδα, ο Λαμπίκης Καρατζάς, με αναφορά του προς το Υπουργείο Αστυνομίας, κατήγγειλε τον πρώην έπαρχο Τήνου Μανουήλ Σπυρίδωνος για παράνομη δίωξη εναντίον του με την ανυπόστατη κατηγορία της κατασκοπείας, αρπαγή χρημάτων και τιμαλφών του και βασανισμό τού ίδιου και του γιου του. Ως μέσο βασανισμού ανέφερε την «οδοντάγρα» κάποιου κουρέα αυτόκλητου οδοντογιατρού και την «ποδάγρα», εννοώντας προφανώς κάποιο μέσο ακινητοποίησης των ποδών πριν από το οδυνηρό βασανιστήριο της φάλαγγας με χτυπήματα στα πέλματα.

Δυστυχώς υπήρξε κατασκοπευτική δράση και μέσα στα πλαίσια του εμφυλίου σπαραγμού. Ο Οδυσσέας Ανδρούτσος βρέθηκε στο στόχαστρο τις κατασκοπευτικής παρακολούθησης από τις αρχές του 1825, μία εποχή κορύφωσης των εμφυλίων παθών. Οι πληροφορίες για τις κινήσεις του καταγράφονται και αναφέρονται στο Υπουργείο Αστυνομίας από τον Γενικό Αστυνόμο Αθηνών Πάνο Μοναστηριώτη. Στις 20 Ιανουαρίου ανέφερε ότι ο Ανδρούτσος συναντήθηκε με τους Τούρκους του Ευρίπου στο προσκυνημένο χωριό Μουζάκι της επαρχίας Ταλαντίου. Οι πληροφοριοδότες της Αστυνομίας θεωρούσαν ως απόλυτα βέβαιον ότι ο Οδυσσέας Ανδρούτσος αποτελεί απειλή για την Αθήνα ενώ μία άλλη αναφορά τον παρουσιάζει να ετοιμάζεται να συναντηθεί με τους Τούρκους που κατηφόρισαν από το Ζητούνι (Λαμία) και είχαν φτάσει στο Μώλο.

Όλες αυτές οι κινήσεις του Οδυσσέα, ανεξάρτητα αν έγιναν ή όχι όπως ακριβώς περιγράφονται, φανερώνουν ότι ο ήρωας της Γραβιάς είχε θεωρηθεί ως συνεργάτης των Τούρκων, ενώ στην πραγματικότητα δεν ήταν. Ετσι φτάνουμε στα χαράματα της Παρασκευής 5 Ιουνίου 1825, όταν το σώμα του Οδυσσέα βρέθηκε άψυχο, πεσμένο στη βάση του μεγάλου Ενετικού πύργου της Ακρόπολης. Ο Γενικός Αστυνόμος Αθηνών είδε το μακάβριο θέαμα από κάποια απόσταση. Επικαλούμενος

τη μαρτυρία κάποιων φρουρών, αποφαινεται ότι προσπάθησε να δραπετεύσει δεμένος με ένα σκοινί και εκείνο κόπηκε ενώ βρισκόταν σε ύψος 5 οργίων από το έδαφος και από την πτώση του τσακίστηκε ο δεξιός μηρός του και συνεθλίβη το κρανίο του. Στις 26 Ιουνίου 1825 Ο Πάνος Μοναστηριώτης πληροφορούσε το Υπουργείο Αστυνομίας ότι στο στρατόπεδο των Σαλώνων έλεγαν ότι ο Γκούρας έβαλε και σκότωσαν τον Οδυσσέα ενώ “εις τας Αθήνας επιθυρίζετο ότι η Διοίκησης έδωσε κρυφήν διαταγή να θανατωθεί”.

Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε πως η Ελληνική επαναστατική διοίκηση δεν αντιμετώπισε το πρόβλημα της κατασκοπείας με συστηματικό τρόπο. Αυτό αναγκάστηκε να το κάνει υπό την απειλή του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο και την απροσχημάτιστη παρέμβαση σε βάρος των Ελληνικών συμφερόντων των φίλα προσκείμενων ή καλύτερα στενά συνεργαζόμενων με την Τουρκοαιγυπτιακή πλευρά Αγγλων, Γάλλων και Αυστριακών, που κυριαρχούσαν στις Ελληνικές θάλασσες.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, έκλειναν βιαστικά οι υποθέσεις εμπόρων κατηγορουμένων για συνεργασία με τον Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου μέσω στενών συνεργατών του. Κάποιοι από τους τελευταίους αναφέρονται ως πατριώτες και ως εθνικοί ευεργέτες. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ισχύει εδώ η περίφημη ρήση του Δημοσθένη ότι στη ζωή “προς γαρ το τελευταίον εκβάν έκαστον των πριν υπαρξάντων κρίνεται”. Το βέβαιον είναι πως, μέσα από την γνώση και αυτής της πτυχής του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, φαίνεται το απίστευτο κατόρθωμα των Ελλήνων να υπερνικήσουν τεράστιες δυσκολίες και οργανωμένη επιβουλή από φανερούς και αφανείς εχθρούς και να φτάσουν τελικά στην ελευθερία, πληγωμένη όμως βαριά από ανθρώπινα πάθη και ξένη επιβουλή, η οποία, όλα δείχνουν, δυστυχώς, ότι δεν σταμάτησε μέχρι και τις μέρες μας._

Πηγή: Χρήστου κ. Ρέππα, Η κατασκοπία κατά την επανάσταση του 1821, Αθήνα, Μάρτιος 2013, Επετειακή έκδοση εφημερίδας «ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»

<https://bit.ly/2NFVvgT>